

kerkelijk leven
nere figuren
Maar als ge-
groep van
liefde voor de
n de prikkel-
houding met

van deze uit-
blijkt in zijn
natuurlijk wel
anders) voor
wat de kern
doek, en even
ging van alle
ringt.
opgeworpen,
belevende wel
nullen we dan
en.

16 December
leven roeping
rdacht en niet
kundige man-

, dat hiermee
en die nu als
op de houding
e eeuw; maar
d werd naar
lelijk beginsel.
voet zeer wel,
ds nadruk op
der 16e eeuw
n de gesteld-
als model te
e, hoe de bis-
tellig met nog
nvielen op de
beide toestan-

matoren niet
tijden en toe-
wel; maar ze
rom de een-
g voorbij te
van het kerke-

is niet twisten.
oor de geschie-
tingenomen,
wij staan, ligt
inzicht.
lijken toestand
bewogen zich

te miskennen
ter eerbiedigen
staat een zoo
belijdenis en
is noch geeste-
reeren over het

nt blijvend de
is op het Sta-
1869/70 door
e kerken naast
en waarin men
niet een rechts-

dat de meeste
roederen, hier
at ze eigenlijk
d niet bestaan,
dat men aan
ren in den weg
waaraan men

ge.
ormeerde be-
als instituut
sidene plaats-
neer noch de
vergeder zijn,
een alle kerken
uitstaande heb-
en weg zal men

at Statuut er
kenorde geen
ebbe; en elke
t haar stoffe-
er eenige tus-
eigen hoofde,
ten soort alge-
arvan, burger-
vevoegd worde
de wet van '53,
n broederen:
Het moet juist
en zijn", dan
ig en oornak.
wij saam zeg-
al ons verschil-
selen: „Eigen-
het zoo", ter-
n eenig goeden
ar dan ook, in
s. i. zelfs geen
blok.

an een onver-
ks, door liefde
s, met de zool

erking is door
ngste brochure

dat de Neder-
niet zelve als
en beschouwd,
s staan op de
ren van eenig-
valsche kerk-

telkens en tel-
pat men toch
r kerkbestuur
edemaker deed
deze notabele
n klaren vorm

er in gedachte
wel in het oog
en metterdaad
g zijn, om het
g met dit val-

sche kerkbestuur te brengen; en van den
anderen kant en in de Synodale stukken
en in het project van Ds. Merens metter-
daad reeds een streven merkbaar komt, om
ook de kerken als kerken principieel aan
deze valsche eenheid te binden.

De hoogere eenheid tusschen Moderne
en Irenische inzichten loste zich toch in
de Synodale Encycliek reeds op in een
soort algemeen-Christelijke belijdenis, die
wel terdege een soort confessie smeden
wil uit de beginselen der valsche orga-
nisatie.

En wel wil Ds. Merens het Moderne ele-
ment er uittichten, maar overigens is het
toch ook zijn toelag, om uit den wortel der
organisatie een geestelijke eenheid en een
geestelijken maatschappij voort te brengen,
die geheel de gedaante onzer kerken, buiten
de historische en schriftuurlijke lijn, veran-
deren zou.

Ook zij nog opgemerkt: 1°, dat voor
zooveel de Synode zich een kerk dicht en
ons die kerk opdringt, deze fantasie-kerk
wel ter dege „valsche kerk" is; en 2°, dat
in plaatsen waar de kerk het juk afwierp,
en de Synode er nu een Synodaal zet-kerke
bouwt, ook dit kerkelijk afdelingsbestuur
met het onderhebbend personeel wel ter-
dege, voor zoover het kerk wil zijn, „valsch is".

Tot de overige geschilpunten die Dr.
Hoedemakers voort te berde brengt, doen
we liefst het zwijgen.

Zoo zijn brochure lezende, zou men al-
licht onder den indruk komen, alsof in heel
dezen kerkelijken strijd ieder misliep en
ieder mistastte en een ieder uittegleed,
terwijl alleen hij van meet af en te allen
tijde de zake in het rechte licht bezag.

Doch, natuurlijk, dit kan de strekking
van zijn geschrift niet zijn.

Slechts blijkt er uit, dat Dr. Hoedemakers
met name in zake het ambt, gevoelens
is toegedaan, die in niet geringe mate zijn
veerkracht breken. Doch hierover kan later
wel eens gehandeld worden.

Voorts is nu maar hoofdzakelijk dat we
van onder het juk der Synodale Hierarchie
uitkomen.

En althans voor zooveel het Kerkeraden
aanbelangt, gaat ook hij hierin mee.

Merkwaardig is de wijze waarop in de
Prof. Noordbr. de beantwoording van den
brieff van Ds. Merens wordt voortgezet.
We lezen daar:

Dr. Merens wil „eene officieuze Synode bij-
eenroepen, samengesteld uit afgevaardigde
leeraren en oudsten van Kerkeraden, die kerk-
herstel op den grondslag der Bijbelsche heils-
waarheid willen"; deze zou dan opmaken
„eene reeks van korte stellingen, waarin aller-
eerst het voltrekte gezag van Christus met
dat der Apostelen en Profeten, in zaken het
Koninkrijk Gods betreffende, werd uitgespro-
ken, en daarbij aangegeven wat men diensvol-
gens als tot zaligheid noodzakelijk aannam,
zoodat naturalisme, arianisme, pelagianisme enz.
werd uitgesloten." Wij kunnen niet alles her-
halen en verwijzen onze lezers naar den brief
zelf, maar mogen, om hare merkwaardigheid,
ook de volgende zinsende niet onvermeld laten:
„zoodanige korte belijdenis zou dan ook wel
van zelf zulk een in goeden zin Gereformeerde
tint hebben verkregen, dat zij in overeenstem-
ming zou geweest zijn met het bekende lied:
Niets, niets van ons, maar 't al van Hem!"

Deze laatste zinsende noemden wij merkwaar-
dig. Zij verdraagt geheel de zwakte van het
gebouw. Wij verlangen eene belijdenis, die de
geloofsuitdrukking is van een naar den Woord
Gode Gereformeerde en steeds zich reformeer-
ende Kerk. Maar wat eene belijdenis met eene
„in goeden zin Gereformeerde tint" beduidt,
is ten eenenmale onverstaaenbaar. Voeg er de
gewoonlijk waggelende, maar niettemin wezen-
lijke woorden „naar den Woord Gods" eens
bij, en zie welken „... zin zij krijgt! Waardij,
wij hebben van „tinten" meer dan genoeg!

Of is dit slechts een min gelukelijke uitdruk-
king? Welaan, laat ons dan zien, wat Ds. M.
in nauwkeuriger woorden ons voorstelt. Lees
de aangehaalde zinsende aandachtig, en gij zult
er de Schriftbeschouwing in vinden, waarin
vele ethischen, doch waarmede juist de Gerefor-
meerden, noch die van de 16e noch die van
de 19e eeuw, zich vinden kunnen. Ds. Merens
doet gelijk bijkans alle predikanten in de Ned.
Herv. Kerk doen. Hij stelt *zijn* inzichten als
normatief; als iets dat van zelf spreekt; wie
daarmee niet meegaat mist eenvoudig „goeden
wil". Hij neemt dat echter niet te nauw; alleen
ketteren met bekende benamingen sluit hij uit, zet
daar achter een enz., en meent dan nu alles wel
van zelf zal loopen. Zijn onder dat „enz." de Re-
monstranten ook begrepen, juist zij dus, waarover
geheel de strijd in de 16e eeuw ging, een strijd,
dien geen kenner der geschiedenis thans meer
onbeduidend zal noemen? Neemt hij de Re-
monstranten mee, dan blijft de strijd; neemt
hij hen niet mee, zullen zij zich dan niet op
zijn wijze formulering beroepen? Zegt hij:
„de Remonstranten hadden zoo'n ongelijk niet,
dan mag toch aan een ordelielheid man als
Ds. M. gevraagd worden, of het met wereld-
beroomd Kerkelijk voornis, dat door de beste
theologen onder de Gereformeerden mee is
gezien, niet eerst behoorde vernietigd te wor-
den? En zoo hij dat niet noodig acht, waar-
om hij dan zich wel houdt aan de Kerkelijke
uitspraken over de Arianen, Pelagianen en de
anderen die hij onder enz. rangschikt?

Waarlijk, niemand kan, dunkt ons, zich over
de „officiuize Synode" enige illusie maken.
Zekerlijk zou men eenigen er van uitsluiten.
Maar ook slechts zeer weinigen. De spraak-
verwarring zou dan eerst recht beginnen, en
juist omdat de formule zeer ruim bedoeld werd,
leider zich over zijne uitsluiting indermate ge-
belgd toonen. Met dat gevolg dat men, om
den lieven vredes wille, de belijdenis volgens
de door Ds. M. aangegeven methode, steeds
„korter" en „korter" zou maken, tot er zoover
potter's betrefte overbleef als thans, of nog
wat minder.

Doch wij moeten ons bekorten, en gaan
over tot het tweede deel van Ds. M.'s. voor-
stel. Aangenomen, dat de leeraren en oudsten
het onderling eens worden, niettegenstaande
zij bijeengekomen zijn zonder enige zekerheid
van gemeenschappelijke grondslag, dan vragen
wij toch nog: met welk recht kwamt gij bij-
een, en sloot gij de anderen uit? Beroept gij
u op art. 11 van het Algemeen reglement
(de leer der kerk), dan moet gij *alleen*, die de
kerk heeft toegelaten, erkennen (stelsel der

Modernen) of die, welke onder de leer ver-
staan de oude, Gereformeerde leer (de Ge-
reformeerden dus). Elke andere grens is vol-
slagen willekeur. Hij is noch historisch, noch
wettelijk. Zijn vaststelling hangt af van het
gevoelen der meerderheid van de bijeenge-
roepen leeraren, opgelegd zonder medewerking,
buiten invloed der kerk!

Deze mannen, bijeenkomende op een grond-
slag, waarop niet vooraf de gemeente zich
heeft kunnen plaatsen — want ook volgens
Ds. Merens zijn de Kerkeraden thans niet be-
voegd de gemeente aan iets anders te binden,
dan aan de reglementen, — deze mannen zullen
zich afsafgevaardigden van de Kerk beschouwen?

Doch goed; wij geven toe, dat bij regeling
van den desolaten boedel van het Ned. Herv.
Kerkgenootschap men niet al te nauw moet
toezien op de *qualiteit* der laatste hebbers. Eenige
in des vorm revolutionaire handeling is bij
elke hervorming in Kerk en Staat onvermijde-
lijk geweest. Maar de *eerlijkheid* zal toch wel
niet ter zijde mogen worden gesteld.

Welnu, 1° — heiligen Ds. M. thans voor-
stelt eerlijk? — „wij zijn volkomen overtuigd
van zijn goede trouw, doch juist daarom doen
wij hem de vraag. Als men eerst een formule
voor de Belijdenis heeft vastgesteld, zal men,
zoo stelt hij voor, trachten de meerderheid te
krijgen in de besturen; dan eene proponent's
formule vaststellen, en de vreemde bestand-
deelen tot heengaan nopen.

De besturen zijn gekozen door *belijders*
en *niet-belijders*, die beiden hetzelfde recht hebben in
de kerk. En nu zal de meerderheid plotseling
de minderheid uitsluiten!

Is dat geoorloofd, dan mogen ook thans
de Modernen hetzelfde doen, en leervrijheid
kerkrechtelijk bindend verklaren. Daarop is
reeds door Prof. van Bonéval Faure gewezen.
Op zeer goede gronden is zulk een handeling —
zoodra men onder „leer" iets anders dan de
oude belijdenisschriften verstaat — verdedigbaar.
Is de leervrijheid eenmaal reglementair inge-
voerd, dan zijn, naar Synodale beginselen, alle
besturen onder dit voorwaarde gekozen, en kan
geen bestuur iets anders invoeren!

O. i. zou dit zijn een misbruik van macht; maar
geen erger misbruik dan het middel, voorgest-
eld door Ds. M. en zoo vele andere Synodale
mannen. Neemt men eenmaal aan, dat helij-
ders en niet-belijders stemmen mogen, en dat
door hen gekozen bestuurders ook in *geestelijken*
zin een Kerkbestuur in het leven roepen, (en
dit nemen allen aan, die de reglementen bin-
den achten) dan gaat het niet aan de eene
helt *aan recht van bestaan* in het genootschap
te ontnemen.

Wij behooven niet eens te spreken van de
wijze, waarop zulk eene meerderheid feitelijk
vaak verkregen wordt, om te doen gevoelen
dat zulk eene wijze van kerkherstel alles be-
halve een ethischen indruk maakt. Eene kerk
belijdt, en sluit juist daarom de niet-belijders
uit. Maar een *Bestuur*, dat volgens de regle-
menten gekozen is door allen zonder onder-
scheid; door menschen, die volgens de regle-
menten, *om hun geloof en ongelof niet mogen*
woorden gevoerd uit de Kerk, en dat dan over-
gaat niet door een willekeurige gekozen formule
de helft zijner Committeanten uit te sluiten van
alle recht in het genootschap 't welk het te
besturen heeft, kan o. i. voor de rechtbank der
eerlijkheid niet bestaan.

En daarom is onze innige overtuiging, dat
het door de Ethischen voorgestane stelsel van
Kerkhervorming — daargelaten, dat het voor
praktische uitvoering volkomen onmogelijk zal
blijken, waarom dan ook de Modernen zich
niet in het minst om bekommeren — niet is
een stelsel van *recht*, maar van *willekeur*.

De tegenstanders zelve zullen aan den
steller van dit antwoord de eere kwalijk
onthouden kunnen, dat hij zonder eenige
partijdrift den zonderlingen voorslag geheel
objectief heeft beoordeeld.

Wij voor ons zouden ons van critiek op
zulk plannen ganschelijk onthouden.

O. i. toelt oordeelen ze zich zelf en leiden
tot niets.

Nu echter een zoo bezonnen beoordee-
ling de moeite niet te veel achtte, kan
ook zulk een kalme terechtzetting doel
treffen.

KUYFER.

Buitenland.

Duitsland. Kerkelijke strijd in
Württemberg. Dr. Messner.

In de Evangelische kerk van Württemberg
is een strijd ontstaan, en wel dingen over het
kerkbestuur betreffende. Wel zijn er ook daar
die zeggen: „Wat kunnen ons kerkelijke wetten
dieren, indien het woord Gods maar wordt
verkondigd en de Sacramenten zuiver worden
bediend, dan is het ons om het even of er
een kerkeraad, provinciale of algemeene Syn-
ode bestaat." Maar daartegenover wordt terecht ingebracht,
dat het lang niet onverschillig is welke ker-
orden men heeft, indien een Synode bij, mede
te spreken heeft in zake de prediking van het
Evangelie en wanneer zij de macht heeft
catechisatieboekjes, gebedenboeken, enz. op te
stellen.

Sommigen denken dat wanneer in de kerken
het Evangelie niet meer verkondigd wordt, zij
zich toch nog naar de bedoelingen van deze
of gene secte kunnen begeven, maar velen
zouden dit een ramp achten. Het *Stuttg. Ev.
Sontagsblatt* is daarom van oordeel, dat in
zekere omstandigheden de vraagstukken, die
de regering der kerk betreffen, een gewicht
kunnen krijgen, dat elk lid der kerk wel waar
op het hart mag wegen. Dit is zeker, dat een
belangrijke strijd ontbrand is over het beheer
van de eigendommen der plaatselijke kerken.

De Evangelische kerk heeft door konink-
lijke besluiten van 1851, '54 en '67 kerkeraden,
„bezoeksynoden" en eene „landessynode" ge-
rekenen. Al deze collegies hebben zich slechts
met de geestelijke belangen der gemeenten te
bemoeien; de kerkeraad behoort toezicht uit
te oefenen op den wandel der gemeentelieden,
den predikant in zijn herderlijk ambt te steunen;
hem is de zorg opgedragen voor de godsdienst-
oefeningen, de viering van den Zondag en voor
de verpleging der armen. Door den kerkeraad
worden de leden der synode van de diocese
gekozen en door de leden van de „diocesen-
synode" worden wederom de leden van de
„landessynode" verkozen, zoodat ook de ker-
keraden invloed hebben op de kerkelijke wet-
geving. Daarentegen is het bestuur over de
goederen der plaatselijke kerken tot hiertoe
niet in de hand van kerkelijke besturen, maar
van gemeengde commissien geweest. De goe-

deren der kerken worden daarbij niet afzon-
derlijk bestuurd, maar met andere vermengd
beheerd, zoodat het geschiedt, dat uit ker-
kelijke fondsen uitgaven bestreden worden,
die met de kerk niets uitstaande heb-
ben. Daarover wordt veel geklaagd, vooral
omdat men er op wijzen kan, dat b. v. de
herstelling van eene kerk nooit wordt ver-
schoven of nagelaten, om andere dingen tot
stand te brengen; dat de kerkfondsen niet in
de eerste plaats voor kerkelijke doeleinden ge-
bruikt worden; terwijl men zelfs heeft uitge-
sproken, dat het te vreezen was, dat ten slotte
de kerkelijke fondsen zouden verminderen of
zelfs geheel verdwijnen.

In het midden gelaten of er voor deze vrees
grond bestaat of niet, is het toch behoorlijk
dat het beheer der goederen van de plaats-
lijke kerken, afzonderlijk gehouden en door
zuiver kerkelijke collegies bestuurd worden.
De koning, als opperste bisschop van de Evan-
gelische kerk, deed daarom in 1878 een voor-
stel aan de synode, waarbij de verordeningen,
die tot hiertoe van kracht waren, zouden wor-
den opgeheven en de geschiede fondsen der
kerkelijke gemeente, behoorden te worden
overgegeven.

Dit voorstel werd aangenomen, maar wilde
men het uitvoeren, dan moest een edict van
1821 worden veranderd. Hij liet daarom eene
staatswet opstellen, die eerst in December
van 1884 in de volksvertegenwoordiging van
Württemberg behandeld werd. Het ontwerp moest
de invoering van de door de synode in 1878 aan-
genomen wet mogelijk maken en men meende,
dat het, eenigszins gewijzigd, met groote meer-
derheid zou worden aangenomen. Maar het
was gansch anders. Wel sprak de president
van het Evangelisch-consistorium met warmte
voor de wet, maar de heer Von Rümelin, een
theoloog van de Hegelsche school, betoogde
dat door de voorgestelde wet, de kerkeraden
in het bestuur der goederen verplicht waren,
in overeenstemming met de Evangelische belij-
denis te handelen. Dat kon men niet ver-
langen, want hij twijfelde er aan, of deze heeren
deze belijdenis wel goed kenden. Het einde der
zaak was, dat de meerderheid der Kamer be-
sloot, het wetsvoorstel ter zijde te leggen en
der regering te verzoeken een nieuw voorstel
aanhangig te maken, waarin niet zou geleid zijn
op het door de kerk aangenomen voorstel.

Dit besluit heeft vele leden der Evangelische
kerk gesmart, dat de leden van eene volks-
vertegenwoordiging zich opwierpen, als de
mannen die te beslissen hebben wat de Evan-
gelische kerk van hare dienaars verlangen mag
of niet, is stuitend; niet minder dat zij niet
wildes deden, dat de Evangelische kerk
van hare dienaars de belofte afvraagt, dat zij
getrouw zullen blijven aan de belijdenis der
kerk.

Aan de andere zijde moet ook gezegd, dat
vele lieden, die in oprechtheid aan de Evang.
kerk gehecht zijn, er zich in verheugd hebben,
dat de zaak aldus geloopt is. Zij meenden
dat de geloovigen zeer blijde mochten zijn,
dat de wet van 1878 niet in werking kon
treden.

Hoe deze strijd verder gevoerd is, hopen wij
in een volgend nummer mee te deelen.

De hoogleeraar Mesner, redacteur van de
Nieuw Evangelisch-Kirchenzeitung, is den 17den
November van dit jaar te Berlijn overleden.
Hij werd in 1824 geboren; in 1844 begon hij
zijn theologische studien te Halle, onder de
vaderlijke leiding van de professoren Tholuck
en Müller, tot welke hij in zijn vriendschap-
pelijk verhouding stond, evenals later tot de
hoogleeraren Neander en Nitsch, onder wier
leiding hij nog eenigen tijd te Berlijn gewes-
deerd heeft. Doordat hij zich als student zeer
onderscheidde, liet de minister Eckhorn hem nog
3 jaren voortstuderen. Te Göttingen gaf hij een
werk; uit over de leer der apostelen, na volbrach-
ten studietijd werd hij door Dr. Hoffmann te Ber-
lijn geroepen. In deze stad heeft hij het meeste
gearbeid; in 1857 werd de vergadering der
Evangelische Alliantie gehouden, die aanlei-
ding gaf tot het stichten van een nieuw blad,
de *Nieuw Evang. Kirchenz.* Dr. Hoffmann was
daarvan de ziel, maar het voeren van de pen
werd hoofdzakelijk aan Mesner toevertrouwd,
van welke taak hij zich met veel talent 28
jaren lang heeft gekweten. Dit blad ontrolde
de van van de *positive Unie*; de betrekke-
lijke goede verstandhouding tusschen de voor-
standers van de Unie en de Lutherische ker-
ken in de geleerde kerk, is voor een groot
deel de vrucht van Mesners streven.

In 1870 ontving Mesner den hoogleeraars-
titel; de Universiteit van Weenen maakte hem
in 1878 tot Doctor H. C. Zijne gaven van
verstand en hart worden zeer geroemd. Eene
hartzeike was de middellijke oorzaak van zijn
dood.

De *Nieuw Evang. Kirchenz.* zal door den dood
van haren redacteur ook weldra van het wereld-
tooneel verdwijnen. Er zal echter een nieuw blad
verschijnen, en wel met Januari 1887, onder den
titel van *Deutsche Evang. Kirchenz.* Alredacteur
van dit nieuwe blad zal niemand minder optreden
dan de bekende hofprediker Stöcker, de man
van de Jodenquestie, het hoofd van de Chris-
telijk-socialistische partij en van de stadszending van
Berlijn.

De oprichting van het nieuwe blad heeft
voornamelijk ten doel te strijden voor de onaf-
hankelijkheid van de Evangelische kerk. Dat
dit nieuwe blad in zijn streven moge slagen,
is onze innige wensch, terwijl wij hopen en
verwachten, dat Stöcker zijn invloedrijke stem
verheffen zal tegen het voornemen om den
bischoppstiel weder in de Evangelische kerk
in te voeren.

Frankrijk. Een verhaal dat te wan-
trouwen is. De toestand der Parijs-
sche Gereformeerde Kerk.

Men doet goed met de verslagen, die van
Evangelisten in het buitenland gegeven wor-
den met oordeel des onderscheids te lezen.
Als een staalje van overdrevene, misschien
onware berichten, die in de wereld gezond
worden aangaande overwinningen, die door
de prediking van het Evangelie behaald wor-
den, geven wij het volgende.

In de *New York Independent* van 16 Dec.
'86; wordt medegedeeld dat de hoogleeraar
Bertrand in N. Amerika is, om gelden te
verzamen voor „de inwendige zending" in Frank-
rijk. Om dit te bevorderen werd in de *Inde-
pendent* een artikel gedrukt, onder den titel
van „Het gunstig tijdstip in Frankrijk", waarin
het volgende voorkomt.

„Een agent van de Inwendige Zending en
van het Comité Central, die in een district
van een der provincien arbeide, zag op zekere
avond veertien boeren op banken vlak
naast hem zitten. Den volgenden avond hield
dezelfde spreker een voordracht in een dorp
dat acht mijlen verder lag, en daar waren zij
weder met hun veertien. Voor de derde

maal waren dezelfde lieden in andere plaat-
sen, die steeds dieper het land inlagen,
onder zijn gehoor. Ten slotte meende de
prediker hun te moeten vragen of zij wel
verstaan, wat zij hoorden. Hun woord-
voerder antwoordde: „Den eersten avond
begrepen wij er niets van, evenmin als bij
den tweeden, maar voor de derde maal u
hoorende, meenden enkelen van ons, toen wij
naar huis keerden, iets te kunnen mededeelen,
van hetgeen u hadt gesproken. Toen wij u
voor de vijfde maal gehoord hadden, was ons
alles helder geworden." Daarna gaf hij den in-
druk weder, dien zij van het gehoorde hadden
ontvangen. Het waren allen bijenhouders, en
toen zij eenmaal tot Christus waren bekeerd,
offerden allen datgene, wat de bijen hun op-
brachten, aan den dienst des Heeren. En zoo
geschiedde het weldra, dat ieder van die 14
mannen in zijn eigen gehucht een kleine kapel
liet bouwen en de opbrengst van hunne bijen-
korven gaven voor de prediking van het Woord
des levens, dat „zoeter is dan honig, ja dan
honingzeem."

Welken indruk dit verhaal op de Amerika-
nen gemaakt heeft weten wij niet. De *Inde-
pendent* heeft het opgenomen zonder er critiek op
uit te oefenen.

Maar het komt ons wel wat verdacht voor,
dat *veertien* landbouwers eene kerk tot vijf
malen toe gezamenlijk gaan bezoeken, en dit
in plaatsen die tot 25 kilometer van hunne
huizen verwijderd waren; dat deze veertien
allen bekeerd werden en dat zij veertien kerk-
jes bouwden, en dat alle veertien hun honig-
gewin gaven voor de komst van Gods konink-
rijk. Daarbij komt dat wij van die wonder-
dadige werking van Gods Geest, waardoor
veertien menschen precies dezelfde dingen gaan
doen, niets in de Franse Protestantische bla-
den gelezen hebben. Ons dunkt de bekeering
aan een veertien boeren te gelijk en het stich-
ten van even zoovele kerkjes, zou daarin wel
vermeld zijn, als er iets van aan was.

Het kerkelijk-leven in Frankrijks hoofdstad
in kwinde en vergissen wij ons niet, dan is
dat het geval in de meeste plaatsen waar de
Franse Gereformeerde kerken gevonden
worden.

Den 28sten Februari 1864 was de kerk,
l'Oratoire genaamd, de hoofdkerk der Gerefor-
meerden, overvuld met menschen. De prediker,
die het woord voerde tot de schare, begon
met te zeggen: „Ik ben nu leeraar niet langer",
en het antwoord dat de verzamelde menigte
op deze woorden gaf bestond hierin, dat er
een algemeen geroezemoes ontstond. Toen de
prediker heenging, had eene indrukwekkende ma-
nifestatie plaats, en werd bovendien een protest
gezonnen naar het consistorium van Parijs, dat
door 5000 lieden geteekend was. De liberale
partij eischte daarbij, dat haar leeraar Athanasz
Coquerel, fils, zou gehandhaafd worden. Zij
toonde dat dit protest niet geteekend werd in
een oogenblik van opwinding, want van dat
oogenblik af hebben de Parijsche liberale Pro-
testanten groote offers gebracht, om er voor
te zorgen, dat de afgezette predikanten toch
zouden blijven voortgaan met prediken. Voor
zoover men het kan nagaan, heeft men in Parijs
voor de liberale zaak twee miljoen francs ge-
offerd in 23 jaren tijds.

En welke resultaten hebben zij verkregen?
Er zijn voor *l'Oratoire* vijf liberale onderlingen
verkozen, terwijl men in diezelfde parochie een
hulprediker heeft. Geen schitterende uitkomst.
Deze hulprediker is niemand anders dan een
hoogleeraar met groote redenaarsgaven, doch de
grote menigte schijnt niet meer gediend te
zijn van het liberalisme. Men wil nog wel eens
naar de stembus gaan, maar over het algemeen
is de gang naar de kerk te zwaar geworden.
Zij, die vroeger naar het wesprenkend woord
van Coquerel gingen luisteren, zijn nu of on-
verschilligen of vrijdenkers geworden, of zij
gaan inzien, dat de mensch toch niet enkel
bij ontkenningen leven kan. De liberale partij
zou dan ook in Parijs geen enkele overwinning
bij de stembus kunnen behalen, indien de Ge-
reformeerde gemeente van Parijs door de regering
niet in parochien ware gesplitst, waardoor de
liberalisten in de parochie van de *Oratoire*
in de meerderheid gekomen zijn.

Jammer genoeg, is hierbij nog te zeggen,
dat ook de meeste Evangelische predikanten,
die zich zelve voor orthodoxen uitgeven, ook
geen goet gehoor rondom hunne kansels weten
te vergaderen. Er zijn kerken en mannen, die
gezoekt worden, maar over het algemeen is
het kerkebezoek middelmatig te noemen. „Zeker
zullen de eervwaardige mannen, welke op
de kansels voorgaan, gekleed in een toga en
met een preektoon gemeenplaatsen voordragen,
nootd. de menschen van dezen tijd bekeeren".

Zoo spreekt een inlander in de *Eglise
Libre*. „Het Franse volk heeft behoefte aan
profeeten en niet aan predikers," zoo wordt er
aan toegevoegd. Wij zijn van hetzelfde gevoel-
en, indien het maar profeten zijn, die het
volk tot de wet en het getuigenis terugroepen.
Men heeft de paden der vaderen verlaten,
doch men bemerkt het nauwelijks; de Franse
Evangelische predikanten houden zich voor
goed orthodoxen, schoon zij over het algemeen
door en door ethisch zijn. Daarom is het geen
wonder, dat de kerken ledig worden; het Evan-
gelie van Gods vrije genade wordt niet gepre-
dikt, en dit gemis is niet te vergoeden
door eene officieuze synodale organisatie.

Engeland. De toestand der Eng-
elsche Episcopale kerk in Eng-
land en Amerika.

Wanneer een prediker in Engeland de nood-
zakelijkheid van geloof en bekeering verkond-
igt en wijst op den Eenigen Naam door wel-
ken wij zalig moeten worden, dan wordt hij
gerekend te behoreen tot de *low-Church*, d. i.
de lage kerk. Wanneer een leeraar zwijgt over
het dreigend gevaar, waarin de onbetwaarde
zondar zich bevindt, en niet gewaagt van het
plaatsvervangend lijden van Christus, dan wordt
hij *brand* (ruim) genoemd. Als een ander voor-
gang der middeleeuwsche ceremonien in zijne
kerk brengt, en leerstellingen verkondigt, die
de reformatoren niet alle macht hebben be-
streden, dan wordt hij gerekend te behoreen
tot de *high-Church* (hooge kerk). Uit deze be-
namingen kan men opmaken hoe het onver-
valsche Evangelie in Engeland door de groote
menigte gebedt wordt. Wel is een *lage* kerk
een heerlijke, wel zouden we eigenlijk een
hooge kerk een gruwel voor God moeten noe-
men, maar met deze namen hebben de Eng-
elschen willen te kennen geven, welke rich-
ting in de kerk hoog, en welke laag staat aan
geschieden.

Welke schoone verwachtingen had men een
vijftig jaar geleden van het optreden der
z. g. Evangelische partij in Engeland. Maar in
alle stilte, en toch met groote behendigheid,
werden de zaadkorrels gestrooid, die de kerk
moesten romaniseren. Toen men dien toelag,
welke van de universiteit van Oxford uitging,

begon op te merken, werd het Protestantische
volk geërgerd en toonde het zich verontwaard-
igd over de verraderlijke wijze van handelen,
welke de opkomende Ritualisten volgden. Toen
zeide zelfs J. H. Newman, die man die het
meest geijverd heeft om de Episcopale kerk
Roomsch te maken, en die ten slotte tot de
Roomse kerk overging, tot de Engelse geest-
elijkheid: „Wanneer gij u zelve als priesters
betoont, dan zal de natie u uitwerpen." Hij
voorzag niet welk een succes de beweging
hebben zou, waarin hij zelf zulk een groote
rol spelen ging.

Hij ziet het nu. Er is in de Engelse kerk
een Roomsche strooming gekomen, er heerscht
een priesterlijke school in, welke beweert de
Nationale kerk te zijn, en verzekert dat de Pro-
testanten in de Staatskerk, een nauwelijks me-
tellende secte vormen. 1° moge veel overdre-
ven in deze bewering liggen, maar te ontken-
nen is het niet dat de meerderheid van de
predikanten der Episcopale kerk Ritualisten
zijn. Het kan niet tegengesproken worden, dat
het aantal gemeenten vermeerderd, waar deze
Romaniserende partij haar in allen deele mis-
heeft. Daar wordt van Christus gesproken, als
ware hij evenzeer op het altaar tegenwoordig,
gelijk hij het op het kruis van Golgotha ge-
weest is; deze hebben „altaar-handelingen",
welke spreken van een offerande, die de dienst-
doende geestelijke aanbiedt; daar worden cate-
chisatieboekjes gebruikt, die leeren, dat er geen
vereniging met Christus bestaan kan, dan door
tusschenkomst van een priester en waarin an-
dere Roomse leeringen worden gepredikt,
die niet alleen strijdig zijn met Gods Woord,
maar ook met de formulieren der Engelse kerk,
terwijl de kerk niet gebonden wordt aan de
Schrift, maar omgekeerd de Schrift aan de kerk.
Het meest betreemswaardige in dezen
toestand is, dat vele Evangelische predikers
zwingen over de Roomse strooming, die door de
kerk gaat, dat de raad van de Ritualisten, van
niet in den Bijbel te lezen, maar al te zeer gehoor
vindt; dat de pers niet meer, gelijk vroeger
een ieren Engelschen toon aanslaet tegen de
hand over hand toenemende *papery* (paapsche
praktijken); dat „de biecht" wordt afgedwon-
gen; dat kerkelijke vertooningen, ceremonien
en nieuwe symbolische kleederen worden ver-
menigvuldigd, en dat kloosters en zusterschap-
pen, waarin priesters de eerste rol spelen, als
paddestoelen uit den grond opkomen, onder
de schaduw der parochiale kerken.